

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

અમદાવાદ મધ્યે ગુજરાત ઉચ્ચ અદાલતમાં

સ્પેશિયલ ક્રિમિનલ એપિલિકેશન (ડ્યોરિંગ) નં. ૭૨૯૧/૨૦૧૬

સાથે

સ્પેશિયલ ક્રિમિનલ એપિલિકેશન નં. ૭૪૮૯/૨૦૧૬

સાથે

સ્પેશિયલ ક્રિમિનલ એપિલિકેશન નં. ૭૫૦૨/૨૦૧૬

મંજૂરી અને હસ્તાક્ષર અર્થે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી જે.બી. પારડીવાલા

=====

૧	શું લોકલ અખબારના રિપોર્ટ્સને ચુકાદો જોવા માટે મંજૂરી આપી શકાય?	હા
૨	રિપોર્ટરને સંદર્ભિત કરવો કે નહીં?	હા
૩	શું માનનીય ન્યાયમૂર્તિ ચુકાદાની આખરી નકલ જોવા માંગે છે?	ના
૪	શું આ કેસમાં ભારતીય બંધારણ અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલા કોઈ આદેશના અર્થઘટન અંગે કાયદાનો કોઈ નોંધપાત્ર પ્રશ્ન સામેલ છે?	ના

=====

એચડીએફસી બેંક લિ. વતી-નિતિનકુમાર બળદેવભાઈ પટેલ....અરજદાર(રો)

વિરુદ્ધ

ગુજરાત રાજ્ય અને ૩....સામાવાળા(ઓ)

=====

ઉપસ્થિતી:

અરજદાર(રો) નં. ૧ માટે વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી આર.આર. માર્શલ સાથે વકીલ શ્રી
નિકુંજ ડી. બલર

સામાવાળા(ઓ) નં. ૩ માટે ડીએસ એફિલેવિટ ફાઈલ કરેલ નથી (એન)

સામાવાળા(ઓ) નં. ૪ માટે વકીલ શ્રી જે.એમ. પંચાલ સાથે વકીલ શ્રી આશિષ
એચ. શાહ

સામાવાળા(ઓ) નં. ૨ માટે નોટિસ બજી નથી

સામાવાળા(ઓ) નં. ૧ માટે એપીપી

=====

ન્યાયપીઠ: માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી જે.બી. પારડીવાલા

તારીખ: ૧૬/૦૨/૨૦૧૭

મૌખિક સંયુક્ત ચુકાદો

૧. ઉપર દર્શાવેલ ત્રણેય અરજીઓમાં ઉઠાવવામાં આવેલા મુદ્દાઓ એકબીજા સાથે સંકળાયેલા હોવાથી અને એડિશનલ સિટી સેશન્સ જજ, કોર્ટ નં. ૯, અમદાવાદ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા સમાન આદેશને પણ પડકારવામાં આવ્યો હોવાથી, તેમની એકસાથે સુનાવણી કરવામાં આવી હતી અને આ સામાન્ય ચુકાદા અને આદેશ દ્વારા તેનો નિકાલ કરવામાં આવી રહ્યો છે.

૨. સ્પેશિયલ ક્રિમિનલ એપિલિકેશન નં. ૭૨૯૧/૨૦૧૬ એચ.ડી.એફ.સી. બેંક પ્રાઇવેટ લિમિટેડ દ્વારા તેના અધિકૃત સહી કરનાર મારફતે દાખલ કરવામાં આવી છે. જ્યારે અન્ય બે સંલગ્ન અરજીઓ એક ખાનગી પક્ષકાર દ્વારા દાખલ કરવામાં આવી છે, જેઓ ફોજદારી ગુનાના સંદર્ભમાં પોલીસ દ્વારા મુદ્દામાલ તરીકે જપ્ત કરવામાં આવેલી કારના કબજાનો દાવો કરે છે.

૩. બેંક દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી સ્પેશિયલ ક્રિમિનલ એપિલિકેશન નં. ૭૨૯૧/૨૦૧૬ માં નીચે મુજબની દાદ માંગવામાં આવી છે:

"૭)(એ) આ પિટિશન સ્વીકારવા અને મંજૂર કરવા કૃપા કરશો.

(બી) ક્રિમિનલ રિવિઝન એપિલિકેશન નં. ૯૭/૨૦૧૬ માં વિદ્વાન એડિશનલ સેશન્સ જજ કોર્ટ નં. ૯, અમદાવાદ શહેર દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા આદેશના એ ભાગને, કે જેના દ્વારા અરજદારને

વેચાણની પરવાનગી આપવામાં આવી નથી, તેને રદ કરવા અને બાજુ પર રાખવા માટે રિટ ઓફ સર્ટીઓરારી અથવા અન્ય કોઈ યોગ્ય રિટ, આદેશ અથવા નિર્દેશ જારી કરવા કૃપા કરશો અને પરિણામે ક્રિમિનલ મિસલેનિયસ એપ્લિકેશન નં. ૧૦/૨૦૧૬ માં વિદ્વાન મેટ્રોપોલિટન મેજિસ્ટ્રેટ કોર્ટ નં. ૨૨, અમદાવાદ દ્વારા પસાર કરાયેલ તારીખ ૧૫-૩-૨૦૧૬ ના આદેશને રદ કરવા અને બાજુ પર રાખવા કૃપા કરશો તથા ક્રિમિનલ મિસલેનિયસ એપ્લિકેશન નં. ૧૦/૨૦૧૬ માં દાખલ કરાયેલ અરજી આંક ૧૮ ને મંજૂર કરવા વધુ કૃપા કરશો. અને વર્તમાન બેંક દ્વારા બેંક ગેરંટીને બદલે વેલ્યુએશન રિપોર્ટ મુજબની રકમને ધ્યાનમાં લઈને પર્સનલ બોન્ડ રજૂ કરવાની શરતમાં ફેરફાર કરવા વધુ કૃપા કરશો.

(સી) ન્યાયના હિતમાં યોગ્ય અને ઉચિત જણાય તેવી અન્ય કોઈ રાહત મંજૂર કરવા કૃપા કરશો."

૪. સ્પેશિયલ ક્રિમિનલ એપ્લિકેશન નં. ૭૪૮૯/૨૦૧૬ અને ૭૫૦૨/૨૦૧૬ માં નીચે મુજબની દાદ માંગવામાં આવી છે:

"કએ)આ નામદાર કોર્ટ આ સ્પેશિયલ ક્રિમિનલ એપ્લિકેશન સ્વીકારવા અને મંજૂર કરવા કૃપા કરે.

- બી) આ નામદાર કોર્ટ ક્રિમિનલ રિવિઝન એપિલિકેશન નં. ૯૭/૨૦૧૬ માં વિદ્વાન એડિશનલ સેશન્સ જજ, કોર્ટ નં. ૯, અમદાવાદ દ્વારા પસાર કરાયેલા તારીખ ૦૩.૦૯.૨૦૧૬ ના આક્ષેપિત ચુકાદા અને આદેશને રદ કરવા અને બાજુ પર રાખવા માટે યોગ્ય રિટ, આદેશ અથવા નિર્દેશ જારી કરવા કૃપા કરે અને વધુમાં સદર ક્રિમિનલ મિસલેનિયસ એપિલિકેશન નં. ૧૦/૨૦૧૬ ને સંપૂર્ણ ખર્ચ સાથે મંજૂર કરવા કૃપા કરે.
- સી) આ પિટિશનના એડમિશન, અંતિમ સુનાવણી અને નિકાલ પડતર હોય ત્યાં સુધી, આ નામદાર કોર્ટ ક્રિમિનલ રિવિઝન એપિલિકેશન નં. ૯૭/૨૦૧૬ માં વિદ્વાન એડિશનલ સેશન્સ જજ, કોર્ટ નં. ૯, અમદાવાદ દ્વારા પસાર કરાયેલા તારીખ ૦૩.૦૯.૨૦૧૬ ના આક્ષેપિત ચુકાદા અને આદેશના અમલ, કામગીરી અને અમલીકરણ પર રોક લગાવવા કૃપા કરે;
- ડી) ઉપરોક્ત દાદ કલમના અનુસંધાનમાં એકપક્ષીય વચગાળાની (એક્સ-પાર્ટે એડ-ઈન્ટરિમ) રાહત મંજૂર કરવામાં આવે.
- ઈ) ન્યાયના હિતમાં આ નામદાર કોર્ટને યોગ્ય અને ઉચિત જણાય તેવી અન્ય કોઈ રાહત મંજૂર કરવામાં આવે."

૫. ત્રણેય અરજીઓ ઉદ્ભવવા પાછળના તથ્યોનો સારાંશ નીચે મુજબ આપી શકાય:

૫.૧ અનુક્રમે સ્પેશિયલ ક્રિમિનલ એપ્લિકેશન નં. ૭૪૮૯/૨૦૧૬ અને ૭૫૦૨/૨૦૧૬ ના અરજદાર ઓટોમોબાઈલના વ્યવસાય સાથે સંકળાયેલા છે. તેઓ અમદાવાદમાં આવેલી ચિરાગ મોટર્સના નામે ચાલતા ઓટોમોબાઈલ ગેરેજના માલિક છે. તેમણે ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૪૦૬, ૪૨૦, ૪૬૫, ૪૬૭, ૪૭૧ અને ૧૨૦B હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુના માટે ૧૪ ડિસેમ્બર ૨૦૧૫ ના રોજ અમદાવાદ શહેરના એલિસબ્રિજ પોલીસ સ્ટેશનમાં સી.આર. નં. I-૨૨૦/૨૦૧૫ થી ફર્ટ ઇન્ફોર્મેશન રિપોર્ટ નોંધાવ્યો હતો. તેમનો એવો કેસ છે કે મુંબઈ ખાતે ઇન્ફિનિટી મોટર્સ પ્રાઇવેટ લિમિટેડમાં 'મેનેજર' તરીકે ફરજ બજાવતા એક રણધીરભાઈ (આરોપી) એ તેમને ૨૫ સપ્ટેમ્બર ૨૦૧૫ ના રોજ જાણ કરી હતી કે તેમનો એક ગ્રાહક રૂ. ૧.૩૫ કરોડમાં "PORSCHE ૯૧૧ CARRERA ૪" કાર વેચવા માંગે છે. કારના ફોટોગ્રાફ્સ અરજદારને WhatsApp પર મોકલવામાં આવ્યા હતા. થોડી વાટાઘાટો પછી, સોદો નક્કી થયો અને અરજદારે રૂ. ૧.૨૦ કરોડમાં કાર ખરીદી. ૨૬ સપ્ટેમ્બર ૨૦૧૫ ના રોજ, અરજદાર દ્વારા રણધીરભાઈને રૂ. ૫ લાખની રકમ ચૂકવવામાં આવી હતી અને એસબીકે ફિલ્મ્સ પ્રાઇવેટ લિમિટેડના ખાતામાં RTGS દ્વારા રૂ. ૧.૧૦ કરોડ ચૂકવવામાં આવ્યા હતા. એસબીકે ફિલ્મ્સ પ્રાઇવેટ લિમિટેડ એ

પ્રશ્નવાળી કારની માલિક હતી. રૂ. ૧૩ લાખની રકમ રોકડમાં ચૂકવવામાં આવી હતી અને તેની રસીદ પણ આપવામાં આવી હતી. ૧૨ ઓક્ટોબર ૨૦૧૫ ના રોજ, અરજદારે કારના પરિવહન (ટ્રાન્સપોર્ટ) ની વ્યવસ્થા કરવા માટે મુંબઈની મુલાકાત લીધી હતી. એક શ્રી લલિત ચૌધરી (આરોપી નં. ૧) એ તેમના મેનેજરને કારની ડિલિવરી સાથે કારના ઇન્વોઈસ અને દસ્તાવેજો અરજદારને સોંપવા જણાવ્યું હતું.

૫.૨ કારને અમદાવાદ લાવવા માટે જરૂરી વ્યવસ્થા કરવામાં આવી હતી. પરિવહન માટેના વાહનમાં કાર લોડ કરવામાં આવી હતી. બીજા દિવસે, અરજદારે કારના લોકેશન વિશે પૂછપરછ કરી. તે સમયે, ટ્રાન્સપોર્ટરે અરજદારને જાણ કરી કે કાર જ્યારે અમદાવાદ તરફ જઈ રહી હતી ત્યારે આરોપી વ્યક્તિઓ દ્વારા તેને રસ્તામાં જ અટકાવવામાં આવી હતી અને તેને અનલોડ કરીને તેનો કબજો લઈ લેવામાં આવ્યો હતો. આવા સંજોગોમાં, અરજદારે ઉપર ઉલ્લેખિત F.I.R. દાખલ કરવાનું યોગ્ય વિચાર્યું.

૬. તપાસ દરમિયાન પોલીસે કાર જપ્ત કરી હતી.

૭. આ તબક્કે, મને એચ.ડી.એફ.સી. બેંકના કેસ પર નજર કરવા દો. બેંકનો એવો કેસ છે કે પ્રશ્નવાળી કાર હાઈપોથેકેટ કરવામાં આવી છે. એક એસબીકે

ફિલ્મ્સ પ્રાઇવેટ લિમિટેડે, તેના ડિરેક્ટર, એટલે કે શેખ બશીદ ઈબ્રાહિમ મારફતે ૧૧ જૂન ૨૦૧૫ ના રોજ લોન એપ્લિકેશન ફોર્મ સબમિટ કરીને એક ડીલર એટલે કે આધા મોટર કંપની (ઇન્ડિયા) પ્રાઇવેટ લિમિટેડ પાસેથી કાર ખરીદવા માટે ઓટો પ્રીમિયમ લોન માટે અરજી કરી હતી. બેંકે સ્પેશિયલ ક્રિમિનલ એપ્લિકેશન નં. ૭૨૯૧/૨૦૧૬ ના સામાવાળા નં. ૨ અને ૩ ની વિનંતી સ્વીકારી હતી અને રૂ. ૧,૮૦,૦૦,૦૦૦/- (રૂપિયા એક કરોડ એસી લાખ માત્ર) ની રકમ માટે લોન મંજૂર કરી હતી. સદર અરજીના અનુસંધાનમાં, સ્પેશિયલ ક્રિમિનલ એપ્લિકેશન નં. ૭૨૯૧/૨૦૧૬ ના સામાવાળા નં. ૨ અને ૩ એ બેંક સાથે લોન કરાર અને અન્ય દસ્તાવેજો કર્યા હતા. સિક્યોરિટી દસ્તાવેજ કર્યા પછી, બેંક દ્વારા સામાવાળા નં. ૨ અને ૩ ને લોનનું વિતરણ કરવામાં આવ્યું હતું અને કાર ખરીદવા માટે સામાવાળા નં. ૨ અને ૩ વતી ૨૦ જૂન ૨૦૧૫ ના રોજ RTGS દ્વારા સીધી ડીલર એટલે કે આધા મોટર કંપની (ઇન્ડિયા) પ્રાઇવેટ લિમિટેડને રૂ. ૧,૭૯,૨૭,૧૫૮/- ની ચૂકવણી કરવામાં આવી હતી.

૮. બેંકનો એવો કેસ છે કે ડીલરે તેમને એકાઉન્ટ જનરેટેડ ઇન્વોઇસ પછા પૂરું પાડ્યું હતું. બેંકનો એવો કેસ છે કે એકાઉન્ટ જનરેટેડ ઇન્વોઇસ દર્શાવે છે કે પ્રશ્નવાળી કાર મુખ્ય ઋણ લેનારને વેચવામાં આવી હતી અને તે બેંકના હાઇપોથેકેશન કરાર હેઠળ છે. ડીલરે હંગામી નોંધણીના હેતુ માટે ફોર્મ –

૨૧ પણ જારી કર્યું હતું. આ દસ્તાવેજ એ હકીકતની પુષ્ટિ કરે છે કે પ્રશ્નવાળી કાર બેંક સાથેના હાઈપોથેકેશન કરાર હેઠળ છે. બેંક દ્વારા એવો પણ નિર્દેશ કરવામાં આવ્યો છે કે સામાવાળા નં. ૨ અને ૩ એ ત્યારબાદ ટાટા AIG પાસેથી વીમો મેળવ્યો હતો, જેના માટે વીમા કંપનીએ કવર નોટ જારી કરી હતી. પ્રશ્નવાળા વાહન સાથે જમ કરાયેલી કવર નોટ બેંક સાથેના હાઈપોથેકેશન કરાર હેઠળ હતી. પ્રશ્નવાળી કારનું ૨૩ જૂન ૨૦૧૫ ના રોજ મુંબઈ R.T.O. માં હંગામી રજિસ્ટ્રેશન નં. NH-૦૧-TRH-૫૯૦ સાથે હંગામી ધોરણે રજિસ્ટ્રેશન કરવામાં આવ્યું હતું. પ્રમાણપત્ર દર્શાવે છે કે માલિક એક એસબીકે ફિલ્મ્સ પ્રાઇવેટ લિમિટેડ છે. ડીલરનું નામ આદ્યા મોટર કંપની (ઇન્ડિયા) પ્રાઇવેટ લિમિટેડ તરીકે દર્શાવવામાં આવ્યું છે. એન્જિન અને ચેસીસ નંબરનો પણ વીમા કવર નોટમાં ઉલ્લેખ છે.

૯. બેંકનો એવો કેસ છે કે જાન્યુઆરી ૨૦૧૬ ના મહિનામાં, સામાવાળા નં. ૨ અને ૩ એ EMI ની ચૂકવણી કરવામાં કસૂર કરી હતી. આ અંગેની તપાસમાં બહાર આવ્યું કે સામાવાળા નં. ૩ સામે F.I.R. દાખલ કરવામાં આવી હતી અને પોલીસે વાહન જપ્ત કરી લીધું હતું.

૧૦. ઉપરોક્ત પૃષ્ઠભૂમિમાં, ફોજદારી કાર્યરીતિ સંહિતા ની કલમ ૪૫૧ હેઠળ વિદ્વાન મેટ્રોપોલિટન મેજિસ્ટ્રેટ, કોર્ટ નં. ૨૨, અમદાવાદ સમક્ષ બે

અરજીઓ દાખલ કરવામાં આવી. શ્રી ચિરાગ જયંતીલાલ પટેલ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી એક અરજી મિસલેનિયસ કિમિનલ એપ્લિકેશન નં. ૧૦/૨૦૧૬ હતી. જ્યારે બેંક દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અરજીને અલગથી નંબર આપવામાં આવ્યો ન હતો, પરંતુ તેને શ્રી ચિરાગ જયંતીલાલ પટેલ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અરજીના ભાગ તરીકે ગણવામાં આવી હતી. સ્પષ્ટપણે કહીએ તો, કાર મુક્ત કરવા માટે બેંક દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અરજીની નોંધણી આંક: ૧૮ તરીકે કરવામાં આવી હતી.

૧૧. રેકૉર્ડ પર રહેલી સામગ્રી પરથી એવું જણાય છે કે બંને અરજીઓ એટલે કે શ્રી ચિરાગ જયંતીલાલ પટેલ દ્વારા દાખલ કરાયેલ એક અને બેંક દ્વારા દાખલ કરાયેલ બીજી અરજી ૧૫ માર્ચ ૨૦૧૬ ના સમાન આદેશ દ્વારા એડિશનલ ચીફ મેટ્રોપોલિટન મેજિસ્ટ્રેટ, કોર્ટ નં. ૨૨, અમદાવાદ દ્વારા ફગાવી દેવામાં આવી હતી. અરજી નામંજૂર કરતી વખતે, વિદ્વાન મેટ્રોપોલિટન મેજિસ્ટ્રેટે બેંક દ્વારા રજૂ કરાયેલા દસ્તાવેજોમાં ઘણી વિસંગતતાઓ નોંધી હતી. વિદ્વાન મેટ્રોપોલિટન મેજિસ્ટ્રેટે, દસ્તાવેજોમાં આવી વિસંગતતાઓને કારણે એવો મત લીધો હતો કે પ્રશ્નવાળી કાર બેંક પાસે હાઈપોથેકેટ હોવા અંગે કોઈ નિષ્કર્ષ પર પહોંચવું શક્ય નથી.

૧૨. વિદ્વાન મેટ્રોપોલિટન મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા બંને અરજીઓ નામંજૂર કરવાના આદેશથી અસંતુષ્ટ અને વ્યથિત થઈને, સેશન્સ કોર્ટમાં બે ક્રિમિનલ રિવિઝન એપિલિકેશન દાખલ કરવામાં આવી હતી. ક્રિમિનલ રિવિઝન એપિલિકેશન નં. ૯૬/૨૦૧૬ શ્રી ચિરાગ જયંતીલાલ પટેલ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવી હતી, જ્યારે ક્રિમિનલ રિવિઝન એપિલિકેશન નં. ૯૭/૨૦૧૬ એચ.ડી.એફ.સી. બેંક દ્વારા દાખલ કરવામાં આવી હતી.

૧૩. વિદ્વાન એડિશનલ સેશન્સ જજે, ૩ સપ્ટેમ્બર ૨૦૧૬ ના સમાન આદેશ દ્વારા, શ્રી ચિરાગ પટેલ દ્વારા દાખલ કરાયેલ ક્રિમિનલ રિવિઝન એપિલિકેશન નં. ૯૬/૨૦૧૬ નામંજૂર કરી, જ્યારે એચ.ડી.એફ.સી. બેંક દ્વારા દાખલ કરાયેલ ક્રિમિનલ રિવિઝન એપિલિકેશન નં. ૯૭/૨૦૧૬ મંજૂર કરી.

૧૪. સેશન્સ કોર્ટ દ્વારા તેમને વેચાણ કરવાની પરવાનગી ન આપતા પસાર કરાયેલા આદેશથી અસંતુષ્ટ થઈને બેંક અહીં આ કોર્ટ સમક્ષ છે. શ્રી ચિરાગ પટેલે આ કોર્ટ સમક્ષ બે અરજીઓ દાખલ કરી છે, એક ક્રિમિનલ રિવિઝન એપિલિકેશન નં. ૯૬/૨૦૧૬ ના નામંજૂર કરવાના સંદર્ભમાં અને બીજી બેંક દ્વારા દાખલ કરાયેલ ક્રિમિનલ રિવિઝન એપિલિકેશન નં. ૯૭/૨૦૧૬ મંજૂર કરવાના સંદર્ભમાં.

૧૫. આમ, રેકૉર્ડ પરની સામગ્રી પરથી જે ચિત્ર ઉભરે છે તે એ છે કે કારના ખરીદનાર એટલે કે ચિરાગ પટેલને ટ્રાયલ પેલિંગ હોવાથી કારનો કબજો આપવાનો ઇનકાર કરવામાં આવ્યો છે. જ્યારે બેંકને રૂ. ૧.૫૦ કરોડની રકમની બેંક ગેરંટી રજૂ કરવા પર કબજો લેવાની પરવાનગી આપવામાં આવી છે. બેંક કાર વેચવા અથવા તેની હરાજી કરવા માંગે છે જેથી તે આરોપી વ્યક્તિઓ દ્વારા ચૂકવવાપાત્ર બાકી રકમ વસૂલ કરી શકે, પરંતુ રિવિઝનલ કોર્ટે આવી પરવાનગી આપવાનો ઇનકાર કર્યો છે.

બેંક વતી રજૂઆતો:

૧૬. બેંક તરફથી ઉપસ્થિત રહેલા વિદ્વાન સિનિયર કાઉન્સેલ શ્રી આર.આર. માર્શલે ભારપૂર્વક રજૂઆત કરી હતી કે જોકે રિવિઝનલ કોર્ટે રૂ. ૧.૫૦ કરોડની રકમની બેંક ગેરંટી રજૂ કરવા પર તેમના અસીલને કારનો કબજો સોંપવાનો આદેશ આપ્યો છે, તેમ છતાં જનરલ ઇન્સ્યોરન્સ કાઉન્સિલ અને અન્ય વિરુદ્ધ આંદ્રપ્રદેશ રાજ્ય અને અન્ય [૨૦૧૦ AIR SCW ૨૯૬૭] ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટના નિર્ણયને અનુરૂપ બેંકને કાર વેચવા અને જરૂરી કાર્યવાહી કરવાની પરવાનગી ન આપવામાં રિવિઝનલ કોર્ટે ભૂલ કરી છે. શ્રી માર્શલ રજૂઆત કરે છે કે શ્રી ચિરાગ પટેલ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી બંને અરજીઓ ફગાવી દેવાને પાત્ર છે અને બેંક દ્વારા દાખલ

કરવામાં આવેલી અરજી મંજૂર થવાને પાત્ર છે અને આ કોર્ટ બેંકને કારની હરાજી કરવાની પરવાનગી આપી શકે છે. શ્રી માર્શલ રજૂઆત કરે છે કે કારના ખરીદનાર એટલે કે શ્રી ચિરાગ પટેલ અને આરોપી વ્યક્તિઓ વચ્ચે જે પણ વિવાદ હોય, તેને બેંકની બાબત સાથે કોઈ લેવાદેવા નથી. આરોપી વ્યક્તિઓએ બેંક પાસેથી રૂ. ૧.૭૯ કરોડની લોન સુવિધાનો લાભ લીધો હતો અને હાયર-પરચેઝ કરાર પણ કર્યો છે. તે બેંક છે, જેને પ્રશ્નવાળા વાહનની કાયદેસરની માલિક કહી શકાય. જો શ્રી પટેલ સાથે આરોપી વ્યક્તિઓ દ્વારા છેતરપિંડી કરવામાં આવી હોય, તો તેમના માટે યોગ્ય ફોરમ સમક્ષ કાયદા મુજબ યોગ્ય કાર્યવાહી શરૂ કરવાના વિકલ્પો ખુલ્લા છે, પરંતુ તેઓ વ્યાજ સાથે પૂરી લોનની રકમ વસૂલવાના હેતુ માટે કારના કબજાની સોંપણી અને વેચાણનો વિરોધ કરી શકે નહીં. શ્રી માર્શલે રજૂઆત કરી હતી કે આ લિટીગેશનમાં લોકોના નાણાંનો પ્રશ્ન સંકળાયેલો છે. કોર્ટે લોકોના નાણાં અને બેંકના હિતનું રક્ષણ અને સલામતી કરવા તરફ ઝુકાવવું જોઈએ. શ્રી માર્શલ રજૂઆત કરે છે કે જ્યાં સુધી કારની ઓળખનો પ્રશ્ન છે ત્યાં સુધી તેમાં નામ પૂરતી પણ કોઈ વિસંગતતા નથી. પ્રશ્નવાળી કાર એ જ કાર છે જેને બેંક દ્વારા ફાઈનાન્સ કરવામાં આવી છે. શ્રી માર્શલે રેકૉર્ડ પર રહેલા વિવિધ દસ્તાવેજો તરફ આ કોર્ટનું ધ્યાન દોર્યું.

૧૭. ઉપર જણાવેલા આવા સંજોગોમાં, શ્રી માર્શલ પ્રાર્થના કરે છે કે શ્રી ચિરાગ પટેલ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી બંને અરજીઓ નામંજૂર કરવામાં આવે અને બેંક દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અરજી મંજૂર કરવામાં આવે અને વાહન વેચવાની પરવાનગી આપવામાં આવે. તેમની રજૂઆતોના સમર્થનમાં, જનરલ ઇન્સ્યોરન્સ (ઉપર મુજબ), ઇન્ડસ્ટ્રીયલ ક્રેડિટ એન્ડ ડેવલપમેન્ટ સિન્ડિકેટ લિમિટેડ વિરુદ્ધ કમિશનર ઓફ ઇન્કમ ટેક્સ, મૈસુર અને અન્ય [(૨૦૧૩) ૩ SCC ૫૪૧] ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટના નિર્ણય અને આ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલા કેટલાક આદેશો પર આધાર રાખવામાં આવ્યો છે.

ત્રાહિત પક્ષકારો વતી રજૂઆતો:

૧૮. ત્રાહિત પક્ષકાર એટલે કે કારના ખરીદનાર તરફથી ઉપસ્થિત રહેલા વિદ્વાન સિનિયર કાઉન્સેલ શ્રી જે.એમ. પંચાલે, વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી આશિષ એચ. શાહની મદદથી, ભારપૂર્વક રજૂઆત કરી હતી કે નીચેની બંને કોર્ટોએ આક્ષેપિત આદેશ પસાર કરવામાં ગંભીર ભૂલ કરી છે. શ્રી પંચાલ રજૂઆત કરે છે કે વર્તમાન કેસમાં કારની ઓળખ એ એક મોટો મુદ્દો છે. તેઓ રજૂઆત કરે છે કે તેમના અસીલના હિતનું પણ રક્ષણ થવું જોઈએ કારણ કે આરોપી વ્યક્તિઓને રૂ. ૧.૨૩ કરોડની રકમ ચૂકવવામાં આવી છે. શ્રી પંચાલે ધ્યાન દોર્યું કે બેંક દ્વારા રજૂ કરાયેલ બિલ ૯૧૧ CARRERA કારના સંબંધમાં છે, જ્યારે જમ કરાયેલી કાર ૦૧૧ CARRERA S છે. તેમણે

ધ્યાન દોર્યું કે કારના મોડલ અલગ છે. તેમણે રજૂઆત કરી કે બેંક દ્વારા રજૂ કરાયેલ વીમા કવર નોટ પણ બનાવટી છે અને આવી કોઈ પોલિસી અસ્તિત્વમાં નથી. ઇન્વોઈસ અધૂરું હતું અને V.A.T. રજિસ્ટ્રેશન નંબર અંગેની વિગતો પણ ગાયબ હતી. તેઓ રજૂઆત કરે છે કે R.T.O. દ્વારા જારી કરાયેલ પ્રમાણપત્ર પણ શંકાસ્પદ છે.

૧૯. શ્રી પંચાલે રજૂઆત કરી કે કાર તેમના અસીલને સોંપવી જોઈએ કારણ કે તેમના અસીલ રૂ. ૧.૨૩ કરોડની રકમની બેંક ગેરંટી રજૂ કરવા તૈયાર અને રાજી છે. શ્રી પંચાલ રજૂઆત કરે છે કે તેમના અસીલ ઓટોમોબાઈલના વ્યવસાય સાથે સંકળાયેલા હોવાથી અને ગેરેજના માલિક હોવાથી, તેઓ વાહનની સારી સંભાળ રાખી શકશે અને જ્યારે પણ ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા નિર્દેશિત કરવામાં આવશે ત્યારે તેને રજૂ કરશે. શ્રી પંચાલે ધ્યાન દોર્યું કે આજની તારીખે એટલે કે છેલ્લા લગભગ બે વર્ષથી, કાર તેમના અસીલના મિત્રની માલિકીના એક બંગલામાં પાર્ક કરવામાં આવી છે અને તેમના અસીલ કારની સારી સંભાળ લઈ રહ્યા છે. પોલીસને પણ અહેસાસ થયો કે કારને પોલીસ સ્ટેશનના પરિસરમાં ખુદામાં રાખવી યોગ્ય અને વ્યાજબી રહેશે નહીં અને તેથી, ખરીદનારને કારની સંભાળ રાખવાની પરવાનગી આપી.

૨૦. રાજ્ય તરફથી ઉપસ્થિત રહેલા વિદ્વાન એડિશનલ પબ્લિક પ્રોસિક્યુટર રજૂઆત કરે છે કે વિદ્વાન એડિશનલ સેશન્સ જજ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા આક્ષેપિત આદેશમાં કોઈ દખલગીરીની જરૂર નથી અને ત્રણેય અરજીઓ નામંજૂર કરવાને પાત્ર છે.

વિશ્લેષણ:

૨૧. પક્ષકારો તરફથી ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલોને સાંભળ્યા બાદ અને રેકૉર્ડ પરની સામગ્રીને ધ્યાનમાં લીધા બાદ, મારી વિચારણા માટે એકમાત્ર પ્રશ્ન એ છે કે ફોજદારી કાર્યવાહીના અંતિમ નિકાલ સુધી પ્રશ્નવાળા વાહનનો કબજો કોને સોંપવો જોઈએ.

૨૨. આ તબક્કે, એ જણાવવું અસ્થાને રહેશે નહીં કે અત્યાર સુધી કરવામાં આવેલી તપાસ પરથી જાણવા મળે છે કે શ્રી ચિરાગ પટેલ સાથે આરોપી વ્યક્તિઓ દ્વારા સદંતર છેતરપિંડી કરવામાં આવી છે. રાજ્ય તરફથી ઉપસ્થિત રહેલા વિદ્વાન એ.પી.પી. એ તપાસના કાગળો પરથી ધ્યાન દોર્યું કે શ્રી ચિરાગ પટેલે રૂ. ૧.૨૦ કરોડની ચૂકવણી કરીને કાર ખરીદી હતી અને જ્યારે કાર વાહનમાં અમદાવાદ લાવવામાં આવી રહી હતી, ત્યારે તેને અટકાવીને લઈ જવામાં આવી હતી.

૨૩. કલમ ૪૫૧ તપાસ અથવા ટ્રાયલ પૂરી થાય ત્યાં સુધી મેજિસ્ટ્રેટને આવી મિલકતની વચગાળાની કસ્ટડી માટે જોગવાઈ કરવા સક્ષમ બનાવે છે. આ માત્ર એક કામચલાઉ વ્યવસ્થા છે અને કોર્ટ દ્વારા નિર્દેશિત કરવામાં આવે ત્યારે મિલકત પાછી રજૂ કરવાની જવાબદારી સાથે કોર્ટને યોગ્ય લાગે તેવા યોગ્ય વ્યક્તિને કસ્ટડી પૂરી પાડવાની માત્ર એક વચગાળાની જોગવાઈ વિચારવામાં આવી છે. આ વ્યવસ્થાનો મહત્તમ સમયગાળો માત્ર તપાસ અથવા ટ્રાયલના નિષ્કર્ષ સુધીનો છે. તે પરથી ફલિત થાય છે કે વ્યવસ્થા માત્ર કામચલાઉ છે અને મુખ્ય ઉદ્દેશ્ય ટ્રાયલ પેવિંગ હોય ત્યાં સુધી મિલકતનું રક્ષણ અથવા જાળવણી કરવાનો છે. ભલે વચગાળાની કસ્ટડી સોંપવામાં આવેલ વ્યક્તિ માલિક હોય, તો પણ સોંપણીના સમયગાળા દરમિયાન તેનો કબજો અથવા કસ્ટડી માત્ર કોર્ટના પ્રતિનિધિ તરીકે હોય છે અને તેના પોતાના કોઈ સ્વતંત્ર અધિકારમાં નહીં. તે સોંપણીની શરતો અને કોર્ટની તરફેણમાં તેના દ્વારા કરવામાં આવેલ બોન્ડથી બંધાયેલો છે. શરતોનું પાલન કરવામાં કોઈ નિષ્ફળતાના જરૂરી પરિણામો પણ ભોગવવા પડશે. તેની માલિકી અથવા કબજાનો અધિકાર કોર્ટ પ્રત્યેની તેની જવાબદારી વિરુદ્ધ કામ કરી શકે નહીં. સોંપણી અથવા કસ્ટડી તેને માલિકી અથવા તો કબજાનો કોઈ અગ્રતા (પ્રેફરન્શિયલ) અધિકાર આપશે નહીં. કાયદાની નજરમાં તેનો કબજો અથવા કસ્ટડી માત્ર કોર્ટની છે.

૨૪. એકવાર કરવામાં આવેલી વ્યવસ્થા તપાસ અથવા ટ્રાયલના નિષ્કર્ષ સુધી અંતિમ પણ નથી. કોર્ટને સોંપણી સમાપ્ત કરવાની, તેની પાસેથી મિલકત પાછી મેળવવાની અને તપાસ અથવા ટ્રાયલ પૂરી થાય તે પહેલાં પણ યોગ્ય કેસોમાં કોર્ટ જેને યોગ્ય માને તેવા અન્ય કોઈ વ્યક્તિને તે સોંપવાની સત્તા અથવા અધિકાર છે. એટલું જ નહીં, મિલકત સોંપવામાં આવેલ વ્યક્તિ સોંપણી સમાપ્ત કરવાની માંગ કરી શકે છે અને ટ્રાયલ પૂરી થાય તે પહેલાં જ મિલકત સરન્ડર કરી શકે છે. એવા કિસ્સાઓ બની શકે છે જ્યાં જે વ્યક્તિને વચગાળાની કસ્ટડીનો આદેશ આપવામાં આવ્યો હતો તે જવાબદારી નિભાવવાની પરવા ન કરે. આવા કિસ્સાઓમાં કોર્ટે ટ્રાયલ પેન્ડિંગ હોય ત્યાં સુધી કસ્ટડી માટે અન્ય વ્યવસ્થા કરવી પડી શકે છે. કસ્ટડી આપ્યા પછી કોર્ટ કારણોસર વિચારી શકે છે કે તેની કસ્ટડી યોગ્ય ન હોઈ શકે. આવા કિસ્સાઓમાં કોર્ટ વ્યવસ્થા સમાપ્ત કરી શકે છે અને અન્ય વ્યવસ્થા કરી શકે છે. તપાસ અથવા ટ્રાયલ પેન્ડિંગ હોય ત્યારે આવી એક કરતાં વધુ વ્યવસ્થા કરી શકાય છે.

૨૫. વચગાળાની કસ્ટડી માટે સામસામા દાવાઓના કિસ્સામાં પણ, એક વ્યક્તિને આપવામાં આવતી પ્રાધાન્યતા માલિકી અથવા કબજાના કોઈ અધિકારને પ્રસ્થાપિત કરતી નથી. વચગાળાની કસ્ટડી માટેના સંઘર્ષમાં

હાર થઈ હોવા છતાં, હારેલો પક્ષકાર સફળતાપૂર્વક કસ્ટડી માટેનો પોતાનો દાવો અમલમાં મૂકી શકે છે જો તે આખરે સફળ થઈને બહાર આવે છે. અંતિમ વિચારણા માત્ર એ જ છે કે મિલકતની સોંપણી માટે કોર્ટ દ્વારા કઈ વ્યક્તિ યોગ્ય ગણવામાં આવે છે. આવું કરતી વખતે, કોર્ટને મિલકતની સુરક્ષા, તેને નુકસાન પહોંચાડ્યા વિના પાછી મેળવવાની સંભાવના વગેરે જેવી ઘણી બાબતો ધ્યાનમાં લેવાની હોય છે. ટ્રાયલના અંત પછી કલમ ૪૫૨ હેઠળ કસ્ટડીનો આદેશ જે વ્યક્તિને આપવાનો હોય તેને સોંપવા અથવા અન્યથા વ્યવહાર કરવા માટે કોર્ટ દ્વારા માત્ર મિલકતની જાળવણી માટે વ્યવસ્થા કરવામાં આવે છે.

૨૬. ઉપર જે જણાવ્યું છે તેનો અર્થ એ નથી કે કોર્ટની સત્તા મનસ્વી છે. સત્તા વિવેકાધીન હોવા છતાં તેનો ઉપયોગ ન્યાયિક રીતે થવો જોઈએ. સંભવ છે કે હાલના કેસની જેમ વચગાળાની કસ્ટડી મેળવવા માટે સ્પર્ધા હોઈ શકે. માલિકી અથવા કબજા માટે હકદાર વ્યક્તિ વિવિધ કારણોસર વિરોધીઓને બદલે પોતાની જાતને કસ્ટડી મેળવવામાં રસ ધરાવી શકે છે. તેને એવો ડર હોઈ શકે છે કે કોઈ બીજાના હાથમાં મિલકતને નુકસાન થઈ શકે છે અથવા ઉપજની ઉચાપત થઈ શકે છે. પ્રતિષ્ઠાના પ્રશ્નો પણ હોઈ શકે છે. તે કારણસર જ સખત વિરોધ પણ હોઈ શકે છે. ખોટી વ્યક્તિને કસ્ટડી આપવાથી સાચા હકદારને ભરપાઈ ન થઈ શકે તેવું નુકસાન થઈ શકે છે.

સત્તા વિવેકાધીન હોવા છતાં, તે એક રીતે અર્ધ-દીવાની (ક્વાસી-સિવિલ) પ્રકૃતિની છે. આવા કેસોમાં વચગાળાની કસ્ટડી કોને સોંપવી તે વ્યક્તિની પસંદગીમાં કોર્ટે તમામ સંબંધિત પાસાઓને ધ્યાનમાં લેવા પડે.

૨૭. સામાન્ય રીતે કોર્ટ એવી વ્યક્તિને પ્રાધાન્ય આપવા તરફ વલણ ધરાવશે જેની પાસે કોર્ટની કસ્ટડી પહેલા જ કબજો અથવા કસ્ટડી હતી. પરંતુ તે એવો નિયમ નથી કે જેને કાયમ માટે લાગુ પાડી શકાય. ક્યારેક ચોર અથવા ચોરાયેલી મિલકત લેનારના કબજાની જેમ તેના કબજાની ઉત્પત્તિ ગેરકાયદેસર હોઈ શકે છે. આવા કિસ્સાઓમાં કોર્ટ તેને પ્રાધાન્ય આપી શકે નહીં. પ્રશ્ન પર વિચાર કરતી વખતે કોર્ટ કબજાના અધિકારને મહત્વ આપવા માટે રસ દાખવી શકે છે. અન્ય કોઈપણ સ્ત્રોતમાંથી વધુ સારા દાવાની ગેરહાજરીમાં કોર્ટ તે વ્યક્તિને પસંદ કરી શકે છે જેની પાસે કબજો હતો. મેં આ પાસાઓનો સંદર્ભ આપ્યો છે કારણ કે આ કેસમાં બંને પક્ષોએ માલિકી તેમજ કબજાના અધિકારના આધારે દાવો રજૂ કર્યો છે. [જુઓ: વી. પ્રકાશન્ વિરુદ્ધ કે.પી. પંકજાક્ષન્, ૧૯૮૫ Cr.L.J. ૯૫૧].

૨૮. ચરણજીત સિંહ ચઢ્ઢા વિરુદ્ધ સુધીર મહેતા [(૨૦૦૧) ૭ SCC ૪૧૭] માં સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા હાયર-પરચેઝ કરારના સ્વરૂપની નીચે મુજબ નોંધ લેવામાં આવી છે:

"પ. હાયર-પરચેઝ કરારો એવા એકિઝક્યુટરી કરાર છે કે જે હેઠળ માલસામાન ભાડે આપવામાં આવે છે અને ભાડુઆત પાસે કરારની શરતો અનુસાર ખરીદવાનો વિકલ્પ હોય છે. આ પ્રકારના કરારો મૂળભૂત રીતે ડીલર અને ગ્રાહક વચ્ચે કરવામાં આવતા હતા અને ડીલર ગ્રાહકને ક્રેડિટ આપતા હતા. પરંતુ જેમ જેમ હાયર-પરચેઝ સ્કીમ લોકપ્રિય અને કદમાં મોટી થતી ગઈ તેમ, ડીલરો કે જેઓ પાસે કાર્યકારી મૂડીનું ઉદાર પ્રમાણ ન હતું તેમને ઘણા ગ્રાહકો સુધી સ્કીમ લંબાવવી મુશ્કેલ લાગી. પછી ફાઈનાન્સર્સ ચિત્રમાં આવ્યા. ફાઈનાન્સ કંપની ડીલર પાસેથી માલસામાન ખરીદતી અને ગ્રાહકને હાયર પરચેઝ કરાર હેઠળ આપતી. ડીલર ગ્રાહકને માલસામાનની ડિલિવરી કરતો, જે પછી ટ્રાન્ઝેક્શનમાંથી બહાર નીકળી જતો અને ફાઈનાન્સ કંપની સીધી ગ્રાહક પાસેથી હમ્મ વસૂલતી. હાયર પરચેઝ કરાર હેઠળ, ભાડુઆત ફક્ત માલસામાનના ઉપયોગ અને તેને ખરીદવાના વિકલ્પ માટે ચૂકવણી કરે છે. ફાઈનાન્સ ચાર્જ, જે રોકડ કિંમત અને હાયર પરચેઝ કિંમત વચ્ચેના તફાવતનું પ્રતિનિધિત્વ કરે છે, તે વ્યાજ નથી પરંતુ એવી રકમ છે જે ભાડુઆતે હમ્મ દ્વારા માલસામાનની ખરીદ કિંમત ચૂકવવાની છૂટ આપવાના વિશેષાધિકાર માટે ચૂકવવાની હોય છે.

૬. જોકે ભારતમાં સંસદે હાયર પરચેઝ એક્ટ, ૧૯૭૨ પસાર કર્યો છે, પરંતુ કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા હજુ સુધી સત્તાવાર ગેઝેટમાં તેને નોટિફાઈ કરવામાં આવ્યો નથી. શરૂઆતમાં એક નોટિફિકેશન બહાર પાડવામાં આવ્યું હતું અને તે પછીથી પાછું ખેંચી લેવામાં આવ્યું હતું. હાયર પરચેઝ કરારોને લગતા નિયમો ઉચ્ચ અદાલતોના નિર્ણયો દ્વારા દર્શાવવામાં આવ્યા છે. આ કોર્ટના શ્રેણીબદ્ધ નિર્ણયો છે જે હાયર પરચેઝ કરારના સ્વરૂપને સમજાવે છે અને મોટાભાગે આ નિર્ણયો ત્યારે આપવામાં આવ્યા હતા જ્યારે પ્રશ્ન ઉભો થયો કે શું વેચાણ વેરા અધિનિયમ હેઠળ ટેક્સની ચૂકવણી આકર્ષિત થાય તેવું વેચાણ થયું હતું કે કેમ.

૭. મેસર્સ દામોદર વેલી કોર્પોરેશન વિરુદ્ધ બિહાર રાજ્ય [AIR ૧૯૬૧ SC ૪૪૦] માં, આ કોર્ટે એવો મત લીધો હતો કે માત્ર ભાડા કરાર, તેનાથી વધુ કંઈ નહીં, એ બેઈલમેન્ટ કરારનો એક પ્રકાર છે, જે બેઈલીમાં કોઈ ટાઈટલ ઊભો કરતો નથી, પરંતુ હાયર પરચેઝના કાયદામાં છેલ્લી અડધી સદી કે તેથી વધુ સમયમાં નોંધપાત્ર વિકાસ થયો છે અને તેણે ઘણી બધી વિવિધતાઓ રજૂ કરી છે, આમ વિવિધ શ્રેણીઓ બની છે અને તે કેટલાક ઝીણવટભર્યા પ્રશ્નો ઉભા કરે છે કે પક્ષકારો વચ્ચેનો કોઈ ચોક્કસ કરાર કઈ શ્રેણીમાં આવે છે. સામાન્ય

રીતે, હાયર પરચેઝનો કરાર ભાડુઆતને કોઈ ટાઈટલ આપતો નથી, પરંતુ અમુક શરતો પૂરી કરવા પર ખરીદી કરવાનો માત્ર એક વિકલ્પ આપે છે. પરંતુ હાયર પરચેઝ કરાર એવી શરતે વિલંબિત ચૂકવણી દ્વારા ભાડે લીધેલી વસ્તુ ખરીદવા માટેનો કરાર પણ પૂરો પાડી શકે છે કે જ્યાં સુધી તમામ હમ્મ ચૂકવવામાં ન આવે ત્યાં સુધી વસ્તુનું ટાઈટલ ટ્રાન્સફર થશે નહીં. પક્ષકારો વચ્ચે સંમત થયેલી શરતોના આધારે હાયર પરચેઝ કરારની અન્ય વિવિધતાઓ હોઈ શકે છે. જ્યારે પક્ષકારોના કૃત્યો દ્વારા અથવા કાયદાના અમલ દ્વારા ત્રીજા પક્ષકારોમાં અધિકારો ઊભા કરવામાં આવ્યા હોય, ત્યારે પ્રશ્ન ઊભો થઈ શકે છે કે મૂળ કરારના પક્ષકારોના ચોક્કસ અધિકારો અને જવાબદારીઓ શું હતી.

૮. કે.એલ. જોહર એન્ડ કંપની વિરુદ્ધ ધ ડેપ્યુટી કોમર્શિયલ ટેક્સ ઓફિસર [AIR ૧૯૬૫ SC ૧૦૮૨] માં, આ કોર્ટે એવો મત લીધો હતો કે હાયર પરચેઝ કરારમાં બે તત્વો હોય છે: (૧) બેઈલમેન્ટનું તત્વ; અને (૨) વેચાણનું તત્વ, એ અર્થમાં કે તે આખરી વેચાણની કલ્પના કરે છે. કરારની શરતો પૂરી કર્યા પછી ખરીદનાર દ્વારા વિકલ્પનો ઉપયોગ કરવામાં આવે ત્યારે વેચાણનું તત્વ ફળદાયી બને છે. જ્યારે કરારની તમામ શરતો સંતોષાય છે અને વિકલ્પનો

ઉપયોગ કરવામાં આવે છે ત્યારે માલસામાનનું વેચાણ થાય છે જે ત્યાં સુધી ભાડે આપવામાં આવેલો હતો."

૨૯. ફોજદારી કાર્યરીતિ સંહિતા ની કલમ ૪૫૧ ના વ્યાપ અને કાર્યક્ષેત્રને સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા સુંદરભાઈ અંબાલાલ દેસાઈ વિરુદ્ધ ગુજરાત રાજ્ય [(૨૦૦૨) ૧૦ SCC ૨૮૩] માં પ્રકાશિત કરવામાં આવ્યો હતો.

૩૦. ઇન્ડસ્ટ્રીયલ ક્રેડિટ એન્ડ ડેવલપમેન્ટ સિન્ડિકેટ લિમિટેડ (ઉપર મુજબ) માં, સુપ્રીમ કોર્ટે આવકવેરાની કલમ ૩૨ હેઠળ ઘસારા માટે એસેસીના દાવાના સંદર્ભમાં મોટર વ્હીકલ એક્ટની જોગવાઈઓને ધ્યાનમાં લીધી. હું પેરા ૨૬, ૨૭, ૨૮.૧, ૨૮.૨ અને ૨૮.૩ માં કરવામાં આવેલા સંબંધિત અવલોકનોને નીચે મુજબ ટાંકી શકું છું:

"૨૬ આ સંદર્ભે અમે ટ્રિબ્યુનલના નીચેના અવલોકનો સાથે સહમત છીએ:

"૨૦. ઉપરોક્ત પરથી એ સ્પષ્ટ થાય છે કે એપેલેન્ટ-કંપની પાસેથી લીઝ ડીડ હેઠળ વાહનનો કબજો લીધા પછી તેસી (ભાડુઆત) શિડ્યુલમાં દર્શાવ્યા મુજબ લીઝ ભાડું ચૂકવશે. લીઝના કરારની કલમ (૪) મુજબ વાહનોની માલિકી

એપેલેન્ટ-કંપની એટલે કે ICDS પાસે નિહિત રહેશે. લીઝ કરારની કલમ (૯) મુજબ, મેસર્સ ICDS ને જ્યારે પણ તે ઈચ્છે ત્યારે નિરીક્ષણનો અધિકાર છે. લીઝ કરારની કલમ (૧૮) મુજબ, લીઝ ભાડામાં કસૂરના કિસ્સામાં, ખર્ચ, વ્યાજ વગેરે ઉપરાંત એપેલેન્ટ કંપની લીઝ પર આપવામાં આવેલા વાહનનો કબજો લેવા માટે હકદાર છે. છેલ્લે, કલમ (૧૯) મુજબ, લીઝનો કાર્યકાળ પૂરો થવા પર, લેસીએ એપેલેન્ટ કંપનીને ચાલુ સ્થિતિમાં વાહન પરત કરવું જોઈએ.

૨૧. એ સાચું છે કે માલસામાનનું લીઝ અથવા ભાડાનો કરાર એ એક કરાર છે કે જેના હેઠળ એક પક્ષ વળતર માટે બીજા પક્ષને માલસામાનનો ઉપયોગ કરવાની મંજૂરી આપે છે. લીઝ ચોક્કસ સમયગાળા માટે અથવા કાયમી ધોરણે હોઈ શકે છે. લીઝ હાયર પરચેઝ કરારથી એ બાબતે અલગ પડે છે કે લેસી અથવા ભાડુઆતને માલસામાન ખરીદવાનો વિકલ્પ આપવામાં આવતો નથી. ભાડા કરાર અથવા લીઝ એ હાયર પરચેઝ કરારથી વિપરીત બેઈલમેન્ટનો કરાર છે, જેમાં કોઈ વેચાણનું તત્વ અંતર્નિહિત હોતું નથી. ભારતીય કરાર અધિનિયમની કલમ ૧૪૮ માં બેઈલમેન્ટની વ્યાખ્યા "એક વ્યક્તિ દ્વારા કોઈ હેતુ માટે બીજી વ્યક્તિને માલસામાનની

ડિલિવરી, એવા કરાર પર કે જ્યારે હેતુ પૂર્ણ થઈ જશે, ત્યારે તે પરત કરવામાં આવશે અથવા અન્યથા ડિલિવરી કરનાર વ્યક્તિના નિર્દેશો મુજબ નિકાલ કરવામાં આવશે" તરીકે કરવામાં આવી છે.

૨૨. ઉપરોક્ત ચર્ચા પરથી, એ સ્પષ્ટ થાય છે કે એસેસી-એપેલેન્ટના વ્યવસાયમાં થતા વ્યવહારો કરાર હેઠળના લીઝ છે, પરંતુ હાયર પરચેઝ વ્યવહારો નથી. હકીકતમાં, તેઓ ભાડાના વ્યવહારો છે. 'લીઝ ફાઇનાન્સિંગ એન્ડ હાયર પરચેઝ' ના લેખકના દૃષ્ટિકોણથી પણ જોતાં, જેના મંતવ્યોની ચર્ચા આ આદેશના પેજ ૧૬ અને ૧૭ માં કરવામાં આવી હતી, એપેલેન્ટના વ્યવસાયમાં સામેલ વ્યવહારો લીઝના વ્યવહારો સિવાય બીજું કંઈ નથી.

૨૩. જ્યાં સુધી હકીકતલક્ષી ભાગનો સંબંધ છે ત્યાં સુધી હવે આપણે એ નિષ્કર્ષ પર આવી શકીએ છીએ કે વાહનોનું લીઝ એ વાહનો ભાડે આપવા સિવાય બીજું કંઈ નથી. આ બંને પાસાઓ એક અને સમાન છે. જોકે, અમે આ મુદ્દા પર બંને

પક્ષો દ્વારા ટાંકવામાં આવેલા કેસના કાયદાઓની ચર્ચા કરીશું."

૨૭ એસેસીના દાવામાં એકમાત્ર અડચણ, જે રેવન્યુના કેસનો મુખ્ય આધાર પાછા છે, તે MV એક્ટની કલમ ૨(૩૦) છે, જે માલિકીને નીચે મુજબ વ્યાખ્યાયિત કરે છે:

"૨. (૩૦) "માલિક" એટલે એવી વ્યક્તિ કે જેના નામે મોટર વાહન નોંધાયેલું છે, અને જ્યાં આવી વ્યક્તિ સગીર હોય, ત્યાં આવા સગીરના વાલી, અને મોટર વાહનના સંબંધમાં જે હાયર-પરચેઝ કરાર, અથવા લીઝના કરાર અથવા હાઈપોથેકેશનના કરારને આધીન હોય, તે કરાર હેઠળ વાહનનો કબજો ધરાવતી વ્યક્તિ."

કલમના સામાન્ય શરૂઆતના શબ્દો કહે છે કે મોટર વાહનનો માલિક તે છે જેના નામે તે નોંધાયેલું છે, જે વર્તમાન કેસમાં, લેસી છે. લીઝિંગ કરારો પરના અનુગામી ચોક્કસ નિવેદનમાં જણાવાયું છે કે લીઝ પર આપવામાં આવેલા વાહનના સંબંધમાં, જે લેસી કબજો ધરાવે છે તે માલિક હશે. આથી રેવન્યુએ દલીલ કરી કે વાહનોની માલિકીના

કિસ્સામાં, માલિકીની કસોટી નોંધણી અને પ્રમાણપત્ર છે. પ્રમાણપત્રો લેસીના નામે હોવાથી, તેઓ વાહનોના કાનૂની માલિકો હશે અને ઘસારાનો દાવો કરવા માટે હકદાર હશે. તેથી, માલિકી અંગેના સામાન્ય અને ચોક્કસ નિવેદનો લેસીની તરફેણમાં માલિકીનું અર્થઘટન કરે છે, અને તેથી, તે રેવન્યુની તરફેણમાં છે.

૨૮.૧ કલમ ૨(૩૦) એ એક ડીમિંગ જોગવાઈ છે જે માત્ર MV એક્ટના હેતુ માટે લેસીની તરફેણમાં માલિકીની કાનૂની કાલ્પનિકતા ઊભી કરે છે. તે MV એક્ટની અનુગામી જોગવાઈઓ માટે માલિકીને વ્યાખ્યાયિત કરે છે, નહીં કે સામાન્ય કાયદાના હેતુ માટે. તે MV એક્ટમાં શરતોનો અર્થ શું છે તે માટે વધુ માર્ગદર્શિકા તરીકે કામ કરે છે. તેથી, જો MV એક્ટ કોઈપણ સમયે કોઈપણ કલમમાં માલિક શબ્દનો ઉપયોગ કરે છે, તો તેનો અર્થ એ છે કે જેના નામે વાહન નોંધાયેલું છે અને લીઝ કરારના કિસ્સામાં, લેસી. માત્ર આટલું જ. તે સામાન્ય રીતે માલિકી પરના કાયદાનું નિવેદન નથી. કદાચ, માલિકી પરના કાયદાના સામાન્ય નિવેદનનું ભંડાર સેલ ઓફ ગુડ્સ એક્ટ હોઈ શકે;

૨૮.૨ MV એક્ટની કલમ ૨(૩૦) ને MV એક્ટની કલમ ૫૧ ની પેટા-કલમો (જ) અને (પ) સાથે સુસંગત રીતે વાંચવી જોઈએ, જેનો

સંદર્ભ એસેસી માટેના વિદ્વાન સિનિયર કાઉન્સેલ શ્રી એસ. ગણેશ
દ્વારા આપવામાં આવ્યો હતો. જોગવાઈઓ નીચે મુજબ છે:

"૫૧.(૪) રજિસ્ટ્રેશનના પ્રમાણપત્રમાં જે વ્યક્તિનું નામ
નિર્દિષ્ટ કરવામાં આવ્યું છે અને જેની સાથે રજિસ્ટર્ડ માલિકે
ઉક્ત કરાર કર્યો છે તેની લેખિત સંમતિ સિવાય ઉક્ત કરાર
હેઠળ રાખવામાં આવેલા કોઈપણ મોટર વાહનની માલિકીના
ટ્રાન્સફર અંગેની કોઈ એન્ટ્રી રજિસ્ટ્રેશન પ્રમાણપત્રમાં
કરવામાં આવશે નહીં.

(૫) જ્યાં રજિસ્ટ્રેશન પ્રમાણપત્રમાં જે વ્યક્તિનું નામ નિર્દિષ્ટ
કરવામાં આવ્યું છે કે જેની સાથે રજિસ્ટર્ડ માલિકે ઉક્ત કરાર
કર્યો છે, તે રજિસ્ટરિંગ ઓથોરિટીને સંતુષ્ટ કરે છે કે તેણે
ઉક્ત કરારની જોગવાઈઓ હેઠળ રજિસ્ટર્ડ માલિકના કસૂરના
કારણે રજિસ્ટર્ડ માલિક પાસેથી વાહનનો કબજો મેળવ્યો છે
અને રજિસ્ટર્ડ માલિક રજિસ્ટ્રેશન પ્રમાણપત્ર પહોંચાડવાનો
ઈનકાર કરે છે અથવા ફરાર થઈ ગયો છે, તો આવી
ઓથોરિટી, રજિસ્ટર્ડ માલિકને તે કરવા ઈચ્છતા હોય તેવી
રજૂઆત કરવાની તક આપ્યા પછી (તેના રજિસ્ટ્રેશન
પ્રમાણપત્રમાં દાખલ કરેલા સરનામા પર રજિસ્ટર્ડ પોસ્ટ

એક્ઝોલેજમેન્ટ ડ્યુ દ્વારા તેને નોટિસ મોકલીને) અને રજિસ્ટ્રેશન પ્રમાણપત્ર તેની સમક્ષ રજૂ કરવામાં ન આવ્યું હોવા છતાં, પ્રમાણપત્ર રદ કરી શકે છે અને જે વ્યક્તિ સાથે રજિસ્ટર્ડ માલિકે ઉક્ત કરાર કર્યો છે તેના નામે રજિસ્ટ્રેશનનું નવું પ્રમાણપત્ર જારી કરી શકે છે:

પરંતુ એ જોગવાઈ એ છે કે જ્યાં સુધી આવી વ્યક્તિ નિયત ફી ચૂકવે નહીં ત્યાં સુધી મોટર વાહનના સંબંધમાં રજિસ્ટ્રેશનનું નવું પ્રમાણપત્ર જારી કરવામાં આવશે નહીં:

વધુમાં એ જોગવાઈ છે કે ટ્રાન્સપોર્ટ વાહન સિવાયના અન્ય મોટર વાહનના સંબંધમાં જારી કરાયેલ રજિસ્ટ્રેશનનું નવું પ્રમાણપત્ર, આ પેટા-કલમ હેઠળ રદ કરવામાં આવેલ પ્રમાણપત્ર જેટલા બાકીના સમયગાળા માટે અમલમાં રહેત તેટલા સમયગાળા માટે જ માન્ય રહેશે."

તેથી, MV એક્ટ ફરજિયાત કરે છે કે લીઝના સમયગાળા દરમિયાન, વાહનની નોંધણી રજિસ્ટ્રેશન પ્રમાણપત્રમાં લેસીના નામે થવી જોઈએ અને લીઝનો સમયગાળો પૂરો થયા પછી, વાહનની નોંધણી માલિક તરીકે લેસરના નામે થવી જોઈએ. આ કલમ લેસર પાસે વાહનની નોંધણી લેસીના નામે થવા

દેવા સિવાય કોઈ વિકલ્પ છોડતી નથી. આમ, વાહનના કાનૂની ટાઈટલની માલિકી અંગે રજિસ્ટ્રેશન પ્રમાણપત્ર પરથી કોઈ નિષ્કર્ષ કાઢી શકાય નહીં; અને

૨૮.૩ જો લેસી હકીકતમાં માલિક હોત, તો તેણે વાહનો પર ઘસારાનો દાવો કર્યો હોત, જેવું કે એપેલેટ ટ્રિબ્યુનલના આદેશમાં ખાસ નોંધવામાં આવ્યું છે કે, તે કરવામાં આવ્યું ન હતું. માલિકીના શૂન્યાવકાશને કારણે કોઈ ચોક્કસ ઘસારાપાત્ર સંપત્તિના કિસ્સામાં ઘસારાનો કોઈ દાવો ન હોવો એ એક વિચિત્ર પરિસ્થિતિ હશે. અગાઉ નોંધ્યું છે તેમ, એસેસી દ્વારા પ્રાપ્ત થતા સમગ્ર લીઝ ભાડાની આકારણી તેના હાથમાં વ્યાપારી આવક તરીકે કરવામાં આવે છે અને લેસી દ્વારા ચૂકવવામાં આવતા સમગ્ર લીઝ ભાડાને લેસીના હાથમાં કપાતપાત્ર મહેસૂલી ખર્ચ તરીકે ગણવામાં આવે છે. જ્યાં સુધી એક્ટની કલમ ૩૨ નો સંબંધ છે ત્યાં સુધી આ એ સ્થિતિની પુષ્ટિ કરે છે કે એસેસી ખરેખર વાહનનો માલિક છે."

૩૧. જનરલ ઈન્સ્યોરન્સ કાઉન્સિલ (ઉપર મુજબ) માં, સુપ્રીમ કોર્ટે જમ કરાયેલ મોટર વાહનના નિકાલ અંગેનો મુદ્દો હાથમાં લીધો હતો. સુપ્રીમ કોર્ટે સુંદરભાઈ અંબાલાલ દેસાઈ (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં જારી કરાયેલા

નિર્દેશોનું પોલીસ તપાસ એજન્સીઓ દ્વારા પાલન ન થવાની નોંધ લીધી.
રિટ પિટિશનનો નિકાલ કરતી વખતે, કોર્ટે પેરા ૧૪ અને ૧૫ માં નીચે
મુજબનું અવલોકન કર્યું:

"૧૪. અમારા સુવિચારિત મંતવ્યમાં, ઉપરોક્ત માહિતીનો કાળજીપૂર્વક
ઉપયોગ અને પાલન કરવાની જરૂર છે અને જ્યારે વીમાદાતા દ્વારા
માંગવામાં આવે ત્યારે તે હકારાત્મક રીતે આપવાની રહેશે. અમને
એમ પણ લાગે છે કે, સુંદરભાઈ અંબાલાલ દેસાઈ (ઉપર મુજબ) માં
આ કોર્ટ દ્વારા જારી કરાયેલ નિર્દેશો ઉપરાંત, કોડની કલમ ૪૫૭
સાથે વાંચતા કલમ ૪૫૧ ના આદેશને ધ્યાનમાં લેતા, જમ કરાયેલા
વાહનોના સંદર્ભમાં નીચેના વધુ નિર્દેશો આપવા જરૂરી છે.

"(એ) અધિકારક્ષેત્ર ધરાવતી કોર્ટ સમક્ષ વીમાદાતાને રિકવર
કરાયેલા વાહનની આવી રિકવરી વિશે જાણ થતાં જ તેને
મુક્ત કરવા માટે અલગ અરજી દાખલ કરવાની પરવાનગી
આપવામાં આવી શકે છે. સામાન્ય રીતે, અરજીની તારીખથી
૩૦ દિવસની અંદર રિલીઝ કરવામાં આવશે. યોગ્ય રીતે
પ્રમાણિત કરેલા જરૂરી ફોટોગ્રાફ્સ લેવામાં આવી શકે છે, અને
આવા રિલીઝ પહેલાં એક વિગતવાર પંચનામું તૈયાર કરવામાં
આવી શકે છે.

(બી) આ રીતે લેવામાં આવેલા ફોટોગ્રાફ્સનો ટ્રાયલ દરમિયાન ગૌણ પુરાવા તરીકે ઉપયોગ કરી શકાશે. તેથી, વાહનની ભૌતિક રજૂઆતમાંથી મુક્તિ આપી શકાય છે.

(સી) જો મેજિસ્ટ્રેટ આખરે એવો ચુકાદો આપે કે વાહનની સાચી માલિકી વીમાદાતા પાસે નિહિત નથી, તો તેવા કિસ્સામાં વીમા કંપની દ્વારા હાથ ધરવામાં આવનાર વાહનના વેચાણ/હરાજમાંથી મળેલ આવક જમા કરાવવા વીમાદાતા એક બાંહેધરી/ગેરંટી સબમિટ કરશે. રિકવર કરાયેલા વાહનને મુક્ત કરવાની અરજીના અનુસંધાનમાં વાહનને મુક્ત કરતી વખતે બાંહેધરી/ગેરંટી રજૂ કરવાની રહેશે. વીમાદાતાના કોર્પોરેટ માળખાને જોતાં વ્યક્તિગત બોન્ડના આગ્રહમાંથી મુક્તિ આપી શકાય છે."

૧૫. એ સામાન્ય જ્ઞાનની બાબત છે કે જ્યારે પણ વાહનો જપ્ત કરીને વિવિધ પોલીસ સ્ટેશનોમાં રાખવામાં આવે છે, ત્યારે તે માત્ર પોલીસ સ્ટેશનની નોંધપાત્ર જગ્યા રોકતા નથી પરંતુ ખુલ્લામાં રાખવામાં આવવાને કારણે, હવામાનની સ્થિતિના કારણે તેઓ ઝડપથી કુદરતી રીતે બગડી જવાની સંભાવના પણ ધરાવે છે. સારી રીતે જાળવવામાં આવેલ વાહન પણ જો તેને પંદર દિવસથી વધુ સમય

માટે પોલીસ સ્ટેશનમાં સ્થિર રાખવામાં આવે તો તે તેની રોડ વર્ધીનેસ ગુમાવી દે છે. ઉપરોક્ત બાબતો ઉપરાંત, એ પણ સામાન્ય જ્ઞાનની બાબત છે કે સદર વાહનોના કેટલાક મૂલ્યવાન અને મોંઘા ભાગો કાં તો ચોરાઈ જાય છે અથવા તો કાઢી લેવામાં આવે છે જેથી વાહનો રસ્તા પર ચલાવવા લાયક રહેતા નથી. આ બધું ટાળવા માટે, ઉપર જારી કરાયેલા ઉપરોક્ત નિર્દેશો ઉપરાંત, અમે નિર્દેશ આપીએ છીએ કે તમામ રાજ્ય સરકારો/કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશો/પોલીસ મહાનિર્દેશકો વૈધાનિક જોગવાઈઓના મેક્રો અમલીકરણની ખાતરી કરશે અને આગળ નિર્દેશ આપીએ છીએ કે દરેક પોલીસ સ્ટેશનોની પ્રવૃત્તિઓ, ખાસ કરીને જમ કરાયેલા વાહનોના નિકાલના સંદર્ભમાં, સંબંધિત વિભાગના ઇન્સ્પેક્ટર જનરલ ઓફ પોલીસ/સંબંધિત શહેરોના પોલીસ કમિશનર/સંબંધિત જિલ્લાના સુપરિન્ટેન્ડેન્ટ ઓફ પોલીસ દ્વારા ધ્યાન રાખવામાં આવે."

૩૨. ચેતનભાઈ વસંતભાઈ મિસ્ત્રી વિરુદ્ધ ગુજરાત રાજ્ય [૨૦૦૪ (૨) જી.એલ.એચ. ૭૨૬] ના કેસમાં આ કોર્ટના એક વિદ્વાન સિંગલ જજે ફોજદારી કાર્યરીતિ સંહિતા ની કલમ ૪૫૧ અને ૪૫૭ ની જોગવાઈઓ પર વિચારણા કરી હતી અને પેરા ૫.૪ માં નીચે મુજબનું અવલોકન કર્યું હતું:

"ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડની ઉપરોક્ત કાનૂની યોજના પરથી એ સ્પષ્ટ છે કે, મિલકતના નિકાલની બાબતમાં, ક્રિમિનલ કોર્ટને વ્યાપક વિવેકાધિકાર આપવામાં આવ્યો છે અને માર્ગદર્શક સિદ્ધાંત એ છે કે મિલકત એવી વ્યક્તિને પહોંચાડવી જોઈએ જે તેના કબજા માટે હકદાર હોય અને જો આવી વ્યક્તિ શોધી શકાતી ન હોય તો, કોર્ટે આવી મિલકતની કસ્ટડી અને નિકાલ અંગે યોગ્ય આદેશ આપવાનો રહેશે. ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડ, ૧૯૭૩ ફોજદારી પ્રક્રિયાને લગતો કાયદો હોવાથી, એમ માની શકાય છે કે તે મુખ્યત્વે તેની સમક્ષ રહેલા ફોજદારી કેસની યોગ્ય ટ્રાયલ અને તેને આનુષંગિક અન્ય બાબતો સાથે સંબંધિત છે અને એવું માની શકાય નહીં કે તે કોર્ટને મિલકતના ટાઈટલના મુદ્દા નક્કી કરવાની સત્તા આપે છે, જેના વિશે કોઈ ગુનો આચરવામાં આવ્યો હોવાનું જણાતું હોય, અથવા જેનો ઉપયોગ કોઈ ગુનો આચરવા માટે થયો હોવાનું જણાતું હોય. આવા સંજોગોમાં ક્રિમિનલ કોર્ટ દ્વારા વિવેકાધિકારનો ઉપયોગ કરવાનું કાર્ય ટ્રાયલના અંતે સરળ હોય છે. પરંતુ ટ્રાયલ પેન્ડિંગ હોય ત્યારે હકદારીના મુદ્દાને નક્કી કરવો જોખમી હોઈ શકે છે. તેથી, શબ્દપ્રયોગ: "તેના કબજા માટે હકદાર" પર ભાર મૂકવો પડે. તેથી, પ્રી-ટ્રાયલ તબક્કે જે સંબંધિત પ્રશ્ન સંબોધી શકાય તે મિલકતના કબજાના હક પૂરતો મર્યાદિત હોવો જોઈએ અને તેના

માટે હકદાર દેખાતા પક્ષને કબજો સોંપવાના સંભવિત પરિણામો યોગ્ય શરતો લાદીને સંભાળી શકાય છે. જો ટ્રાયલના અંતે પણ ટાઈટલનો પ્રશ્ન વિવાદમાં રહે છે, તો આંધ્રપ્રદેશ હાઈકોર્ટ દ્વારા રાજાલિંગમ વિરુદ્ધ વંગાલા વેંકટ રામા ચારી [૧૯૭૭ Cri.L.J. ૫૭૫] માં મુથૈયા મુથિરિયન વિરુદ્ધ વૈરાપેરુમલ મુથિરિયન [AIR ૧૯૫૪ મદ્રાસ ૨૧૪] પર આધાર રાખીને અપનાવેલ માર્ગ કદાચ યોગ્ય માર્ગ હોઈ શકે, એટલે કે સિવિલ કોર્ટ સમક્ષ મિલકતો પર તેમનો દાવો પ્રસ્થાપિત કરવા પક્ષકારોને નિર્દેશ આપવો..."

૩૩. આ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલા વિવિધ આદેશોનો જ્યાં સુધી સંબંધ છે જેના પર બેંક દ્વારા મજબૂત આધાર રાખવામાં આવ્યો છે, હું એ હકીકતની નોંધ લઉં છું કે તે તમામ કેસોમાં ત્રીજા પક્ષ દ્વારા માલિકી અથવા વાહનનો કબજો ધરાવવાના અધિકારનો કોઈ દાવો કરવામાં આવ્યો ન હતો. તે તમામ કેસોમાં, લોન સુવિધાનો લાભ લેનાર વ્યક્તિએ કસૂર કરી હતી અથવા વાહનનો ઉપયોગ ગુનો આચરવામાં કરવામાં આવ્યો હતો અને પોલીસ દ્વારા જપ્ત કરવામાં આવ્યું હતું. આવા સંજોગોમાં, આ કોર્ટે, ઉપર ઉલ્લેખિત સુપ્રીમ કોર્ટના બે નિર્ણયો પર આધાર રાખીને, બેંક અને અન્ય નાણાકીય સંસ્થાઓને વાહન વેચવાની પરવાનગી આપી જેથી વાહનનું મૂલ્ય ઘટી ન જાય. હું મારા મનમાં ખૂબ જ સ્પષ્ટ છું કે મારે બેંકને વાહન વેચવાની

પરવાનગી આપવી જોઈએ નહીં. કોર્ટનો પ્રયાસ ટ્રાયલ પૂરી થાય ત્યાં સુધી મિલકતની જાળવણી કરવાનો હોવો જોઈએ, અને ખાસ કરીને હાથ પરના કેસ જેવા કિસ્સામાં. મોટર વ્હીકલ એક્ટ હેઠળ, વાહનનો રસ્તા પર ઉપયોગ કરવામાં આવે તે પહેલાં રજિસ્ટ્રેશન પ્રમાણપત્ર આવશ્યક છે. તેથી, જે વ્યક્તિની તરફેણમાં રજિસ્ટ્રેશનનું પ્રમાણપત્ર જારી કરવામાં આવ્યું છે અથવા છે, તે સામાન્ય રીતે અને સ્પષ્ટપણે, ક્રિમિનલ કોર્ટમાં જમ કરાયેલ અને રજૂ કરાયેલ વાહનની વચગાળાની કસ્ટડી માટે યોગ્ય વ્યક્તિ છે. અલબત્ત, એવા કિસ્સાઓ હોઈ શકે છે જ્યાં વાહનની વચગાળાની કસ્ટડી રજિસ્ટર્ડ માલિક ન હોય તેવી વ્યક્તિને સોંપવાની મંજૂરી હોય, જ્યાં જે વ્યક્તિના કબજામાંથી વાહન જમ કરવામાં આવ્યું હોય તે ગેરકાયદેસર કબજામાં હોય.

૩૪. હાલના કેસમાં, જ્યારે શ્રી ચિરાગ પટેલે બોમ્બેથી ડિલિવરી લીધી ત્યારે તેમને કારના કબજામાં મૂકવામાં આવ્યા હતા તેમ કહી શકાય. જ્યારે કાર રસ્તામાં હતી ત્યારે પણ, તેઓ કારના કબજામાં છે તેમ કહી શકાય.

૩૫. બેંક દ્વારા આગળ ધરવામાં આવેલ સમગ્ર દાવો હાયર-પરચેઝ કરારના આધારે છે. વાહનના રજિસ્ટર્ડ માલિક અને જેની સાથે તેણે હાયર-પરચેઝ કરાર કર્યો છે તે વ્યક્તિ વચ્ચે, ફક્ત એટલા માટે કે કોઈ એક વ્યક્તિએ

નાણાંનું રોકાણ કર્યું છે અથવા વાહનમાં તેનું કોઈ હિત છે, વાહનની કસ્ટડી તેને સોંપવી યોગ્ય રહેશે નહીં; કારણ કે કલમ ૪૫૧ અને ૪૫૭ ની આ જોગવાઈઓ સામેલ જોખમો અંગે ઉપાય પૂરો પાડતી ઉપચારાત્મક (રેમેડિયલ) જોગવાઈઓ નથી. જોકે હાયર-પરચેઝ કરારના આવા કિસ્સાઓમાં (૧) બેઈલમેન્ટનું તત્વ અને (૨) વેચાણનું તત્વ હાજર હોય છે અને કરારની શરતો પૂરી કર્યા પછી ખરીદનાર દ્વારા વિકલ્પનો ઉપયોગ કરવામાં આવે ત્યારે જ વેચાણ પૂર્ણ થાય છે, તેમ છતાં, અગાઉ ધ્યાન દોર્યા મુજબ, રજિસ્ટ્રેશનનું પ્રમાણપત્ર જો ટાઈટલનો દસ્તાવેજ ન હોય તો પણ માલિકીનો પ્રાથમિક અને પ્રથમદર્શી પુરાવો છે.

૩૬. મારે મિલકતને શા માટે સાચવી રાખવી છે તેનું એક વધુ કારણ છે. તપાસ હજુ ચાલુ છે. ઉપર નોંધ્યા મુજબ, એવી ઘણી વિસંગતતાઓ છે જે કારની યોગ્ય ઓળખના હેતુ માટે તપાસ એજન્સી દ્વારા ધ્યાનમાં લેવી પડશે. આ તબક્કે, જો બેંકને કાર વેચવાની પરવાનગી આપવામાં આવે છે, તો તપાસમાં કોઈને કોઈ રીતે અડચણ ઊભી થઈ શકે છે. એકવાર હું બેંકને વાહન વેચવાની પરવાનગી આપવાનો ઈનકાર કરું, તો પ્રશ્ન એ થશે કે ભલે કારનો કબજો બેંકને સોંપવામાં આવે, તો તેઓ કારની કેવી રીતે સંભાળ રાખી શકશે. આ પ્રશ્ન પર થોડો વિચાર કરવો જરૂરી છે. બીજી બાજુ, ખરીદનાર ઓટોમોબાઈલના વ્યવસાયમાં છે. તેની પાસે ગેરેજ છે. આજની

તારીખમાં પણ, તે કારની સંભાળ લઈ રહ્યો છે અને ટ્રાયલ પૂરી થાય ત્યાં સુધી અથવા સંબંધિત દાવાઓનો નિકાલ ન થાય ત્યાં સુધી તેને કારની સંભાળ રાખવાનું ચાલુ રાખવા માટે કહી શકાય.

૩૭. આવા સંજોગોમાં, હું બેંક દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અરજી નામંજૂર કરવા અને ખરીદનાર એટલે કે શ્રી ચિરાગ જયંતીલાલ પટેલ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી બંને અરજીઓ મંજૂર કરવા તરફ વલણ ધરાવું છું.

૩૮. પરિણામે, સ્પેશિયલ ક્રિમિનલ એપ્લિકેશન નં. ૭૪૮૯/૨૦૧૬ અને ૭૫૦૨/૨૦૧૬ મંજૂર કરવામાં આવે છે. તપાસ એજન્સીને નિર્દેશ આપવામાં આવે છે કે તેઓ શ્રી ચિરાગ જયંતીલાલ પટેલ દ્વારા ટ્રાયલ કોર્ટ સમક્ષ રૂ. ૧.૫૦ કરોડની રકમની બેંક ગેરંટી રજૂ કરવા પર પ્રશ્નવાળી કારનો કબજો તેમને સોંપે. શ્રી પટેલ પર નીચેની વધારાની શરતો લાદવામાં આવે છે:

[એ] ટ્રાયલ પૂર્ણ ન થાય ત્યાં સુધી વાહન ટ્રાન્સફર, વેચાણ અથવા કોઈપણ રીતે અન્યને હસ્તાંતરિત કરવામાં આવશે નહીં. વાહનનો કબજો છોડવામાં આવશે નહીં. કારમાંથી કંઈપણ દૂર કરવામાં આવશે નહીં અને કારને જેવી છે તેવી સ્થિતિમાં સાચવવામાં આવશે.

[બી] બેંક ગેરંટી સતત ચાલુ રહેશે એટલે કે ટ્રાયલ પૂર્ણ થવા સુધી અને ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા ફોજદારી કાર્યરીતિ સંહિતાની કલમ ૪૫૨ હેઠળ મુદ્દામાલના નિકાલ અંગે યોગ્ય આદેશો પસાર કરવામાં આવે ત્યાં સુધી ચાલુ રહેશે.

[સી] તપાસના હેતુ માટે જો કોઈ હોય તો ટ્રાયલ કોર્ટ અથવા તપાસ અધિકારી દ્વારા જ્યારે પણ બોલાવવામાં આવે ત્યારે કાર રજૂ કરવામાં આવશે.

[ડી] શ્રી ચિરાગ જયંતીલાલ પટેલ પાસે વાહનની કસ્ટડી કોર્ટ વતી રહેશે અને આ વ્યવસ્થા માત્ર એવા તબક્કા સુધી જ છે જ્યારે ટ્રાયલ પૂર્ણ થવા પર કોર્ટ મિલકતના નિકાલ અંગે આદેશ પસાર કરે છે.

૩૯. આ આદેશ બેંકને વિષયવસ્તુના સંદર્ભમાં જો તે ઈચ્છે તો કોઈપણ સિવિલ કાર્યવાહી શરૂ કરતા રોકશે નહીં.

૪૦. બેંક દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી સ્પેશિયલ ક્રિમિનલ એપ્લિકેશન નં. ૭૨૯૧/૨૦૧૬ આથી નામંજૂર કરવામાં આવે છે.

૪૧. કેસના વિશિષ્ટ તથ્યો અને વાહનના મૂલ્યને ધ્યાનમાં રાખીને, તપાસ એજન્સીને તપાસ ઝડપી કરવા નિર્દેશ આપવામાં આવે છે અને તે જોવાનું રહેશે કે તે વહેલામાં વહેલી તકે પૂર્ણ થાય અને સંબંધિત કોર્ટમાં યોગ્ય રિપોર્ટ દાખલ કરવામાં આવે. એકવાર યોગ્ય ચાર્જશીટ અથવા રિપોર્ટ દાખલ થઈ જાય, પછી સંબંધિત કોર્ટ તાત્કાલિક ચાર્જ ઘડવાની કાર્યવાહી આગળ વધારશે અને સાક્ષીઓના પુરાવા નોંધવાનું શરૂ કરશે.

પ્રત્યક્ષ બજવાણીની પરવાનગી આપવામાં આવે છે.

(જે.બી. પારડીવાલા, ન્યાયમૂર્તિ)

This judgment has been translated using AI.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: *The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.*